מערקווירדיקע אידישע פערזענלאכקייטן אין איטאליע, דאריא לעווי-דער אדי-שער צערעמאניאל מייסטער אין רוים

ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא"
פון ד. קליינלערער

:: :: ::

איפן קאפיטאל אין רוים, אין די זשים.

***

דער אמט פון צערעמאניאל מייסטער איפן קאפיטאל איז איינער פון די ערך-ווירדיקסטע אמטן, צו וועלכע עס קען שטרעבן און דערגרייכן א "רוימישער כיתרער". די שענסטע נעמען, פון דער רוימישער אריסטאקראטיע געפינען מיר צווישן די, וועלכע האבן במשך פון די לעצטע 50 יאר געהאלטן דעם אמט פון צערעמאניאל מייסטער איפן רוי-מישן קאפיטאל.

אן איינציקע אויסנאמע אין דער טראדיציע אין דער אידישער אינזשע-נער, דאריא לעווי, וועלכער האט במשך פון זעקס יאר, ביז צו דער לעצטער צייט פארנומען די הויכע שטעלע פון צערעמאניאל-שעף. יעצט איז אים אנ-פארטרוים געווארן א נייער אמט, וועל-כער פארלאנגט א גיט קלענערע פאר-אנטוואורטלאכקייט, קולטור און ביל-דונג: דער אויפזיכט איבער אלע מר-זיען, דענקמעלער, רואינען און אר-כעאלאגישע אויסגראבונגען פון דער שטאט פון די עזעזארן, פון די פויפסטן און פון די מלכים.

***

דאריא לעווי, וועלכער באזיצט יעצט די העכסטע איטאליענישע און אויס-לענדישע אויסצייכענונגען, שטאמט פון אן ארימער אידישער פאמיליע פון רוימער נעטע.

אין נעטע האט נאך זיין פאטער, ביז היינטיקן טאג א שמאל מאנופאקט-טור קרעמל און מיט גרוים מי איז אים אנגעקומען צו גאנץ זיין זון דאריא זיי עלעמענטארע בילדונג. דער צוקונפטי-קער צערעמאניאל-שעף פון רוימער פא-פיטאל האט געמוזט קעמפן מיט די שווערסטע בארינגונגען, כדי צו קענען ווייטער שטודירן דער נעמען פון רוימער שטאט פארולטונג. אין 20 יאר ארום האט דער קליינער באאמטער אידישער אומפאפיינגיקייט.

נאכדעם ווי עס איז געפאלן די רור-מישע אימפערעי, במשך פון לאנגע יאר הונדערטער, איז דער קאפיטאל פארר-כליכן, ניט קוקנדיק אויף אלע ערעד-רונגען, וואס זיינען פארגעקומען ביים רוימישן טייף טיבער, דער צערעמאני-אל פלאץ, וואו עס האבן זיך אפגע-שפילט די גרעסטע פייערלאכקייטן פון דער שטאט.

אזוי איז געווען אין די צייטן פון דער פויפסטלאכער הערשאפט, אזוי נאכדעם ווי רוים איז געווארן הויפט-שטאט פון דער איטאליענישער קעניג-רייך און אזוי אויף אן פארבליכן אונטער מוסאלינים פאשיסטישן רע-

דערתרייכט דעם שענסטן אמט אין דער אייביקער טיבער-שטאט.

דאריא לעווי האט מיר אין א לייב-גארן געשפרעך דערציילט, ווי אזוי עס איז געשאפן געווארן זיין מערקווירדי-קע לעבנס-קאריערע.

אין יאר 1908, ווען אין מעסינא איז פארגעקומען די גוואלדיקע ערד-ציטער-ניש, וועלכע האט דאן חרוב געמאכט די גאנצע געגנט, האט א באאמטער פון קאבינעט פון רוימער בורגערמייס-טער געבעטן א וואך אורלויב כדי אורעקצופארן קיין מעסינא, וואו עס האבן געוואוינט זיינע קרובים.

דאריא לעווי איז דאן גערופן געווארן אים צו פארטרעטן די וואך צייט, אין דער הייראט פון איטאליענישן קרוינ-פרינץ מיט דער בעלגישער פרינצעסן מאריע יאזע. דאס איז געווען איינער פון די גלענצנדסטע אויפנאמען, וועל-כע רוים האט ווען עס איז געווען.

אינזשענער דאריא לעווי היט זייער שטרייטן אפ די אידישע טראדיציעס. ער האט מיר דערציילט, אז אויפן עמ-פאנג וועלכן ער האט פארבאריים אויפן קאפיטאל צו ערן דעם באריטמיט פיא-ניסט פארערוופסקי, האט ער פערזענ-לאך גיט איינגעלאדן כל-כל-רדי, דער יום-כיפור תענית ווערט דורך אים אן זיין פאמיליע שטרייטן אפגעהיט...

דאריא לעווי האט נעהאט די הויכע ערע צו באלייטן דאס עגלעכע קד-ניגלאכע פאר בשעת זייער באזוך אין רוים אין אן האט זיין איינפלעגונען אויף דעם גרוים האוז, וועלכן ער האט איינ-געארדנט אין די פרעכטיקע קאפיטא-לער פאלאצן. נאכן עמפאנג פון פרא-זידענט רוזוועלט, אין יאר 1911, איז דאס געווען איינער פון גלענצנדסטע אויפנאמען אויפן קאפיטאל בארג.

אין צוזאמענהאנג מיטן עמפאנג פון פרעזידענט רוזוועלט אויפן קאפי-טאל האט מיר דאריא לעווי דערציילט אז זייער אינטערעסאנטן עפיזאד.

דער עמפאנג פאר פרעזידענט רוז-וועלט איז פארגעקומען אין אלטן "ר-טער זאל". די גאנצע איטאליענישע רעגירונג און די רוימער אריסטאקרא-טיע איז דאן געווען אנוועזנד. פון דער רעכטער זייט פון פרעזידענט רוזוועלט איז געווען לוארזישי לוצאטי — דער דאמאלסטדיקער אידישער פרעמיער מיניסטער פון איטאליע — און פון דער לינקער זייט ערנעסט נאטאן — דער אידישער ביתערמייסטער פון דער קאטוילישער שטאט רוים.

דאריא לעווי, וועלכער איז איינער פון די בעסטע קענער פון די היסטע-רישע מערקווירדיקייטן פון רוים, ווייר מעט אלע זיינע קרעפטן דער פארשע-נערונג פון דער שטאט.

— מען קען זיך א שטאט איינגאנצן אפנעמען נאר דאן, ווען מען האט זי באמת ליב און מען פארשטייט איר נע-שיכטע — האט ער מיר געזאגט במשך פון אונזער געשפרעך.

און, באמת, די שטארקסטע אמבי-ציע פון דעם זון פון רוימער קרעמער איז אלץ מער רוים צו פארשענערן און צייגן דער וועלט די הערלאכקייט פון דער אייביקער טיבער-שטאט.

פון זיין קאבינעט אויפן קאפיטאל זעט דער פרעמיער איר, לעווי, דעם פאר-רום-פלאץ מיט טיטוסעס שער, דעם גרינעם פאלאטין, וואו עס האבן זייער מארטערער-טויט געפונען די העדלישע פארטיידיקער פון ירושלים.

נאך עטליי מוזיגס יאר האט דער גורל געוואלט אז אן אייניקל פון יענע אירן זאל פון קאפיטאל בארג זארגן ווי אזוי צו פארשענערן און בעסער פאר-שטעלן דער וועלט דעם מאיעסטעט פון רוים און די זיין חארבות וואס זיינען פאר-ווארפן אויפן קאפיטאל בארג.

אין צוזאמענהאנג מיטן עמפאנג פון פרעזידענט רוזוועלט אויפן קאפי-טאל האט מיר דאריא לעווי דערציילט אז זייער אינטערעסאנטן עפיזאד.

דער עמפאנג פאר פרעזידענט רוז-וועלט איז פארגעקומען אין אלטן "ר-טער זאל". די גאנצע איטאליענישע רעגירונג און די רוימער אריסטאקרא-טיע איז דאן געווען אנוועזנד. פון דער רעכטער זייט פון פרעזידענט רוזוועלט איז געווען לוארזישי לוצאטי — דער דאמאלסטדיקער אידישער פרעמיער מיניסטער פון איטאליע — און פון דער לינקער זייט ערנעסט נאטאן — דער אידישער ביתערמייסטער פון דער קאטוילישער שטאט רוים.

דאריא לעווי, וועלכער איז איינער פון די היסטע-רישע קענער פון די היסטע-רישע מערקווירדיקייטן פון רוים, ווייר מעט אלע זיינע קרעפטן דער פארשע-נערונג פון דער שטאט.

— מען קען זיך א שטאט איינגאנצן אפנעמען נאר דאן, ווען מען האט זי באמת ליב און מען פארשטייט איר נע-שיכטע — האט ער מיר געזאגט במשך פון אונזער געשפרעך.

און, באמת, די שטארקסטע אמבי-ציע פון דעם זון פון רוימער קרעמער איז אלץ מער רוים צו פארשענערן און צייגן דער וועלט די הערלאכקייט פון דער אייביקער טיבער-שטאט.

פון זיין קאבינעט אויפן קאפיטאל זעט דער פרעמיער איר, לעווי, דעם פאר-רום-פלאץ מיט טיטוסעס שער, דעם גרינעם פאלאטין, וואו עס האבן זייער מארטערער-טויט געפונען די העדלישע פארטיידיקער פון ירושלים.

נאך עטליי מוזיגס יאר האט דער גורל געוואלט אז אן אייניקל פון יענע אירן זאל פון קאפיטאל בארג זארגן ווי אזוי צו פארשענערן און בעסער פאר-שטעלן דער וועלט דעם מאיעסטעט פון רוים און די זיין חארבות וואס זיינען פאר-ווארפן אויפן קאפיטאל בארג.

אין צוזאמענהאנג מיטן עמפאנג פון פרעזידענט רוזוועלט אויפן קאפי-טאל האט מיר דאריא לעווי דערציילט אז זייער אינטערעסאנטן עפיזאד.

דער עמפאנג פאר פרעזידענט רוז-וועלט איז פארגעקומען אין אלטן "ר-טער זאל". די גאנצע איטאליענישע רעגירונג און די רוימער אריסטאקרא-טיע איז דאן געווען אנוועזנד. פון דער רעכטער זייט פון פרעזידענט רוזוועלט איז געווען לוארזישי לוצאטי — דער דאמאלסטדיקער אידישער פרעמיער מיניסטער פון איטאליע — און פון דער לינקער זייט ערנעסט נאטאן — דער אידישער ביתערמייסטער פון דער קאטוילישער שטאט רוים.

דאריא לעווי, וועלכער איז איינער פון די היסטע-רישע קענער פון די היסטע-רישע מערקווירדיקייטן פון רוים, ווייר מעט אלע זיינע קרעפטן דער פארשע-נערונג פון דער שטאט.

— מען קען זיך א שטאט איינגאנצן אפנעמען נאר דאן, ווען מען האט זי באמת ליב און מען פארשטייט איר נע-שיכטע — האט ער מיר געזאגט במשך פון אונזער געשפרעך.

און, באמת, די שטארקסטע אמבי-ציע פון דעם זון פון רוימער קרעמער איז אלץ מער רוים צו פארשענערן און צייגן דער וועלט די הערלאכקייט פון דער אייביקער טיבער-שטאט.

פון זיין קאבינעט אויפן קאפיטאל זעט דער פרעמיער איר, לעווי, דעם פאר-רום-פלאץ מיט טיטוסעס שער, דעם גרינעם פאלאטין, וואו עס האבן זייער מארטערער-טויט געפונען די העדלישע פארטיידיקער פון ירושלים.

נאך עטליי מוזיגס יאר האט דער גורל געוואלט אז אן אייניקל פון יענע אירן זאל פון קאפיטאל בארג זארגן ווי אזוי צו פארשענערן און בעסער פאר-שטעלן דער וועלט דעם מאיעסטעט פון רוים און די זיין חארבות וואס זיינען פאר-ווארפן אויפן קאפיטאל בארג.

אין צוזאמענהאנג מיטן עמפאנג פון פרעזידענט רוזוועלט אויפן קאפי-טאל האט מיר דאריא לעווי דערציילט אז זייער אינטערעסאנטן עפיזאד.

דער עמפאנג פאר פרעזידענט רוז-וועלט איז פארגעקומען אין אלטן "ר-טער זאל". די גאנצע איטאליענישע רעגירונג און די רוימער אריסטאקרא-טיע איז דאן געווען אנוועזנד. פון דער רעכטער זייט פון פרעזידענט רוזוועלט איז געווען לוארזישי לוצאטי — דער דאמאלסטדיקער אידישער פרעמיער מיניסטער פון איטאליע — און פון דער לינקער זייט ערנעסט נאטאן — דער אידישער ביתערמייסטער פון דער קאטוילישער שטאט רוים.

דאריא לעווי, וועלכער איז איינער פון די היסטע-רישע קענער פון די היסטע-רישע מערקווירדיקייטן פון רוים, ווייר מעט אלע זיינע קרעפטן דער פארשע-נערונג פון דער שטאט.

— מען קען זיך א שטאט איינגאנצן אפנעמען נאר דאן, ווען מען האט זי באמת ליב און מען פארשטייט איר נע-שיכטע — האט ער מיר געזאגט במשך פון אונזער געשפרעך.

און, באמת, די שטארקסטע אמבי-ציע פון דעם זון פון רוימער קרעמער איז אלץ מער רוים צו פארשענערן און צייגן דער וועלט די הערלאכקייט פון דער אייביקער טיבער-שטאט.

— דאס האט ער געבראכט מיט זיך אין זיין אויפנאמע אין דער אייביקער טיבער-שטאט.

דאס האט ער געזאגט מיט אן אויס-דרוק פון גרויס אמבאראסמענט.

— ווי אזוי? — האב איך אים אויפגע-נומען.

— ווייל איך בין א יידישער אינ-זשענער, האט ער געזאגט מיט א לייב-ליכן לעכעלן אויפן פנים.

— ווי אזוי? — האב איך אים אויפ-גענ